

Μνήμων

Τόμ. 12 (1989)

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ Η ΑΥΤΟΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ

ΛΗΔΑ ΜΟΣΧΟΥ - ΤΣΙΩΜΗ

doi: [10.12681/mnimon.431](https://doi.org/10.12681/mnimon.431)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΜΟΣΧΟΥ - ΤΣΙΩΜΗ Λ. (1989). ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ Η ΑΥΤΟΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ. *Μνήμων*, 12, 230–232. <https://doi.org/10.12681/mnimon.431>

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ Η ΑΥΤΟΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ*

Ἡ πρόσφατη ἀπόφαση τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ ποῦ ἀφορᾷ στήν «Ὁργάνωση Ἀρχείου Μνημείων καί Ἀρχαιολογικῶν Χώρων μέ τήν χρησιμοποίηση τῆς Πληροφορικῆς» (4 Μαΐου 1987) ἀνταποκρίνεται σ' ἓνα κοινό αἶτημα τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου, ὅπως καί στήν ἐπιτακτική ἀνάγκη νά συγκεντρωθεῖ σέ ἓνα Ἐθνικό Ἀρχεῖο ὁ μνημειακός πλοῦτος τῆς χώρας μας. Ἡ Διεύθυνση Ἀρχείου Μνημείων τῆς Ἑλλάδας / ΥΠΠΟ¹ ἔχει ἤδη ἀρχίσει τόν προγραμματισμό τοῦ ἔργου «Αὐτοματοποιημένο ἀρχεῖο μνημείων τῆς Ἑλλάδας». Ὁ σχεδιασμός τοῦ ἔργου, σέ συστηματική βάση, ἀποβλέπει στή δημιουργία ἀφενός ἐνός ὀλοκληρωμένου Ἐθνικοῦ Ἀρχείου Μνημείων καί ἀφετέρου ἐνός μελλοντικοῦ Ἐθνικοῦ Κέντρου Τεκμηρίωσης γιά τὰ Μνημεῖα τῆς χώρας.

Οἱ στόχοι

Στόχος τοῦ προγράμματος εἶναι ἡ ὁργάνωση τοῦ Ἀρχείου Μνημείων σέ ἔθνικό ἐπίπεδο, γεωγραφικά, καί σέ ὅλο τὸ ἱστορικό φάσμα, χρονικά, μέσα ἀπό μιά συνολική θεώρηση τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἀντικειμένου, μέ δεδομένη τήν ἐνότητα τοῦ χώρου, τῶν ἀκινήτων καί τῶν κινητῶν μνημείων. Γιά τήν προσεχή πενταετία, τὸ ἔργο —λόγω τοῦ ὑψηλοῦ κόστους του— ἀφορᾷ ἀποκλειστικά στὰ *μὴ κινητὰ* μνημεῖα (ἀρχαιολογικές θέσεις, οἰκοδομικά σύνολα, μεμονωμένα ἀρχιτεκτονικά μνημεῖα). Πάντως, ἡ συγκρότηση τοῦ ἀρχείου τῶν *μὴ κινητῶν* μνημείων ἀποτελεῖ καί ἓνα πρῶτο ἔργο ὑποδομῆς γιά τὰ *κινητὰ* μνημεῖα (δηλαδή τίς ἐντός τῶν μουσείων καί συλλογῶν τῆς χώρας ἀρχαιότητες, καθὼς καί τὰ ἔργα τέχνης καί πολιτισμοῦ).

Παράλληλα, θὰ πρέπει νά ταξινομηθοῦν καί νά μελετηθοῦν τὰ Ὑπηρεσιακὰ Ἀρχεῖα τοῦ ΥΠΠΟ ποῦ φυλάσσονται στὸ Ἐθνικό Ἀρχαιολογικό Μουσεῖο (ἡμερολόγια παλαιῶν ἀνασκαφῶν, ἀναφορὲς Ἐφορειῶν γιά ἀνεύρεση ἀρχαίων κλπ.). Ἡ διαχείριση τοῦ ἀρχείου τῶν ἐγγράφων τοῦ ΥΠΠΟ ἐπείγει καί γιά τὸν πρόσθετο λόγο ὅτι συμπληρώνει τήν συγκρότηση τοῦ Ἀρχείου τῶν Μνημείων μέ πολὺτιμες πληροφορίες.

Εἶναι αὐτονόητη ἡ ἀνάγκη ὑπαρξῆς ἐνός Ἐθνικοῦ Ἀρχείου Μνημείων καί μάλιστα αὐτοματοποιημένου ποῦ θὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴ συγκέντρωση στοιχείων ποῦ χάνονται σέ περίπτωση καταστροφῆς, τὴν ἄμεση ἐνημέρωση καί τὸν ἔλεγχο τῆς κατάστασης τῶν μνημείων, τίς μελέτες συντήρησης, ἀναστήλωσης καί γενικά προστασίας καί ἀνάδειξης τῶν μνημείων, τὸν προγραμματισμὸ τῶν ἀρχαιολογικῶν δραστηριοτήτων (ἔρευνες πεδίου, ἀνασκαφές), τὸν χωροταξικό-πολεοδομικό σχεδιασμό, τὴν προώθηση τῆς ἔρευνας στοὺς τομεῖς τῆς ἀρχαιολογίας, ἀρχιτεκτονικῆς, πολεοδομίας, τὴν στατιστική κλπ. Ἀπὸ τὰ

* Τὸ κείμενο αὐτὸ βασίζεται στίς ὑπηρεσιακὲς ἐκθέσεις καί σέ ἄλλα συναφῆ κείμενα τῶν ἀρχαιολόγων τῆς Διεύθυνσης Ἀρχείου Μνημείων Γ. Γαλάνη καί Λ. Μόσχου-Τσιώμη.

1. Ἰδρύθηκε τὸ 1977.

παραπάνω προκύπτει ή διττή χρήση του 'Αρχείου: διοικητική και επιστημονική-έρευνητική.

'Ο προγραμματισμός

Για την ύλοποίηση του έργου προγραμματίζονται τὰ ακόλουθα: α) συντονισμός με υπάρχοντα ἀρχεία μνημείων, ἐκτὸς ΥΠΠΟ, β) ὀργάνωση τράπεζας δεδομένων, για διοικητική και επιστημονική χρήση, γ) κατάρτιση τυποποιημένου ἀπογραφικοῦ δελτίου μνημείων (σὲ φυσική γλώσσα), δ) δημιουργία τυποποιημένου λεξιλογίου ὄρων (Thesaurus), ε) κατάρτιση ἀρχείων τεκμηρίων (ἔγγραφα, χάρτες, σχέδια, φωτογραφίες, διαφάνειες κλπ), στ) χαρτογραφία (συμβατική και αὐτοματοποιημένη), ζ) ἐπιλογή τοῦ λογισμικοῦ και τοῦ ἀνάλογου μηχανολογικοῦ ἐξοπλισμοῦ, η) δοκιμαστική ἐπεξεργασία δεδομένων, θ) μαζική καταγραφή πληροφοριῶν.

Κρίνεται ἀπαραίτητη ἡ συνεργασία και ὁ συντονισμός με Δημόσιες 'Υπηρεσίες, Α.Ε.Ι., 'Ιδρύματα 'Ερευνῶν, ἐπιστημονικούς φορείς και ἔρευνητές, τῆς 'Ελλάδας και τοῦ ἐξωτερικοῦ, πού: α) καταρτίζουν ἀνάλογα ἀρχεία ἢ ἀσχολοῦνται σὲ ἐπίπεδο ἔρευνας με τὸ θέμα, β) ἐνεργοποιοῦνται στὸν τομέα τῆς Πληροφορικής.

'Η μεθοδολογία

'Η Διεύθυνση 'Αρχείου Μνημείων ἔχει προχωρήσει στὴν μεθόδευση τοῦ έργου, κατ'αρχὴν ἕνα, κατὰ τὸ δυνατόν, ὀλοκληρωμένο πρόγραμμα. Για λόγους μεθοδολογικούς και τεχνικούς — ὅπως ἡ ἀπαιτούμενη γνώση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μνημείων, ἡ ἐπείγουσα ἀνάγκη διοικητικῶν πληροφοριῶν κλπ. — ἐπιβάλλεται ἡ διάκριση τοῦ έργου σὲ δύο στάδια : α) κατάρτιση τοῦ Μητρώου Μνημείων, με συνοπτική πληροφόρηση για διοικητική κυρίως χρήση, και β) δημιουργία τοῦ 'Αρχείου Μνημείων, με τὴν πλήρη ἐπιλεγμένη πληροφόρηση.

Προβλέπονται τὰ ἑξῆς:

1. Χωρισμός τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ὑλικοῦ σὲ εἶδη: χάρτες, σχέδια, φωτογραφίες, κείμενα, και γενικά κάθε εἶδους γραπτὰ ἢ παραστατικά τεκμήρια. Τοῦτο θὰ σημάνει ἐνδεχομένως τὴ συγκρότηση ἰσαριθμῶν Τραπεζῶν 'Αμέσων ἢ 'Εμμέσων Δεδομένων — για κάθε μιὰ ἀπὸ τὶς ὁποῖες θὰ πρέπει νὰ καθοριστεῖ ἡ μονάδα/πηγὴ πληροφοριῶν — και τὴν δημιουργία δικτύου ἄμεσης ἐπικοινωνίας μεταξύ τους. 'Επίσης, προβλέπεται σύζευξη Τραπεζῶν Δεδομένων και Τραπεζῶν Εἰκόνων, σύζευξη πού κρίνεται ἀπαραίτητη λόγῳ τοῦ πλήθους και τῶν προβλημάτων τῆς παραστατικῆς τεκμηρίωσης.

2. 'Επιλογή τῶν στοιχείων πρὸς ἐπεξεργασία, με γνώμονα τὴν ἐπάρκεια τῶν πληροφοριῶν και ὄχι τὴν ἄκριτη συσσώρευση. Τὰ ἐπιλεγέντα στοιχεία θὰ ἀποτελέσουν τὸ περιεχόμενο τοῦ 'Απογραφικοῦ Δελτίου. Προϋποθέσεις: ἡ ὁμοιογενὴς παρουσίαση τῶν δεδομένων, ἡ τυποποίηση τῆς περιγραφῆς.

3. Κατάρτιση θησαυροῦ (λεξικοῦ μηχανῆς), με τὶς σημασιολογικές και τὶς σχέσεις ἱεράρχιας τῶν ὄρων.

4. Κατάλογογράφηση πιθανῶν μελλοντικῶν ἐρωτήσεων, με τὴν μεγαλύτερη δυνατὴ ποικιλία περιπτώσεων, προκειμένου νὰ ἐλεγχθεῖ ἡ ἐπάρκεια τοῦ σχήματος ἀνάληψης.

5. 'Επιλογή τοῦ λογικοῦ συστήματος. 'Υπὸ ἐξέταση: ἡ δημιουργία ἐνὸς νέου λογισμικοῦ, εἰδικὰ για τὶς ἀνάγκες τοῦ 'Αρχείου Μνημείων.

6. 'Επιλογή και προμήθεια μηχανολογικοῦ ἐξοπλισμοῦ με μεγάλες δυνατότητες συμβατότητας και ἐπέκτασης.

Ἡ ἀρχειοθέτηση τῶν ἀκινήτων μνημείων καὶ τῶν ἱστορικῶν-ἀρχαιολογικῶν χώρων θὰ ὀλοκληρωθεῖ μὲ τὴν ἐγγραφή στὴ μνήμη τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ὑπολογιστῆ τοῦ συνόλου τῶν δεδομένων, δηλαδή τῶν ἐπιλεγμένων σύμφωνα μὲ τὸ Ἀπογραφικὸ Δελτίο Πληροφοριῶν. Σ' αὐτὴ τὴ φάση θὰ ἐνταχθεῖ στὸ Ἀρχεῖο τὸ ὑλικὸ ποῦ εἶναι ἤδη συγκεντρωμένο στὶς Ἀρχαιολογικὲς Ἐφορίες καὶ τὶς Διευθύνσεις τοῦ ΥΠΠΟ, καθὼς καὶ σὲ ὀρισμένες Δημόσιες Ὑπηρεσίες, Α.Ε.Ι., Ἰδρύματα Ἐρευνῶν κλπ., ποῦ καταρτίζουν ὁμόλογα ἀρχεῖα. Ἐπειδὴ ὁ ὄγκος τοῦ ἀντικειμένου εἶναι ἀνυπολόγιστος αὐτὴ τὴ στιγμή —δεδομένου ὅτι δὲν ἔχει ὀλοκληρωθεῖ τὸ ὑπάρχον Μητρώο τῶν Μνημείων— ὁ χρόνος περάτωσης τοῦ ἔργου, ὅσον ἀφορᾷ τουλάχιστον στὰ γνωστὰ μνημεῖα καὶ χώρους, εἶναι ἄγνωστος. Ὡς πρὸς τὰ νέα δεδομένα, τὸ Ἀρχεῖο θὰ ἐνημερώνεται συνεχῶς. Ἡ ὀργάνωση τοῦ ὅλου ἔργου ὑπολογίζεται νὰ ὀλοκληρωθεῖ μέχρι τὸ 1990, μὲ ὅλες τὶς ἐπιφυλάξεις ποῦ προκύπτουν ἀπὸ παράγοντες μὴ ἐλεγχόμενους ἀπὸ τὴν Διεύθυνση Ἀρχείου Μνημείων.

ΛΗΔΑ ΜΟΣΧΟΥ-ΤΣΙΩΜΗ

Ο ΔΙΠΛΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ

Το ὅτι τα ἀρχεῖα ἀποτελοῦν μια ἀπὸ τὶς κυριότερες πηγές τῆς ἱστορίας, εἶναι πια κοινὸς τόπος — το ἀναφέρουν ὡς καὶ τα σχολικὰ ἐγχειρίδια τώρα. Σ' αὐτὰ θὰ ἀναζητήσει ὁ ἱστορικὸς τα δεδομένα, τὶς μαρτυρίες, τὰ ὅσα θὰ τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ παραμερίσει τοὺς μύθους ποῦ σκοτίζουν τὴ γνώση, καὶ νὰ καταλάβει τὸ πὼς ἦταν κάποτε τα πράγματα.

Μονάχα ποῦ αὐτοὶ οἱ κοινοὶ τόποι μας κάνουν συχνὰ νὰ λησμονοῦμε πὼς τα ἀρχεῖα δὲν συγκροτήθηκαν γιὰ νὰ διευκολύνουν τὸ ἐπάγγελμά-μας. Δὲν φτιάχτηκαν μὲ τὴν προοπτικὴ τοῦ μέλλοντος, οὔτε, πολὺ περισσότερο, τῆς ἀναδρομικῆς-τοῦς χρήσης· φτιάχτηκαν γιὰ νὰ διατηρήσουν μιαν ἄλλου τύπου μνήμη, ὄχι τὴν ἱστορικὴ. Ἀν τα πιστέψουμε γιὰ τὸ μαγικὸ κουτί τῆς Πανδώρας ὅπου φυλάγεται ἀτόφια ἡ ἱστορία, ἀν νομίσουμε πὼς ἀρκεῖ νὰ βουτήξουμε βαθιὰ στὸ βυθό-τοῦς καὶ ν' ἀνασύρουμε στὴν ἐπιφάνεια τὰ ὅσα πλούτη βρήκαμε, κινδυνεύουμε νὰ μας παρασύρουν οἱ δίνες τῆς δικῆς-τοῦς λογικῆς. Γιὰ νὰ τὶς ἀποφύγουμε, θὰ πρέπει νὰ προΐδεαστοῦμε γιὰ τὸν βυθό-τοῦς προτοῦ καν βουτήξουμε.

Ἀς πιάσουμε λοιπὸν τὸ νήμα ἀπὸ τὴν ἀρχή. Τι εἶναι τὸ ἀρχεῖο μιᾶς δημόσιας, λόγου χάρι, ὑπηρεσίας; Εἶναι βέβαια ἓνα τμήμα ὅπου ἔχει μεταφερθεῖ ὅ,τι ἐμφανίζει μειωμένο πρακτικὸ, καθημερινό, ενδιαφέρον, ὅπως τὸ παλιὸ βιβλίον τοῦ ταμείου, οἱ κατὰ καιροῦς διαταγές τῶν ἀνωτέρων, ἐγκύκλιοι, ἀποφάσεις, κάποια πρωτόκολλα ποῦ ἐκλείσαν — ὅ,τι τελοσπάντων δὲν εἶναι πια σὲ χρῆση καὶ παραμερίζεται, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ πεταχθεῖ στὰ ἀχρηστά.

Ἐτσι ὁ ὄγκος, ὁ πλοῦτος, ἡ υφὴ αὐτοῦ τοῦ ἀρχείου, θὰ εἶναι ἀνάλογα μὲ τὴ γραφειοκρατικὴ συνείδηση τῆς ὑπηρεσίας· γιὰτί, ἀκριβῶς, μια ἀρκετὰ ἀναπτυγμένη γραφειοκρατικὴ συνείδηση καὶ καταγράφει ἀλλὰ καὶ διατηρεῖ — ἐνῶ μια μειωμένη ξεκαθαρίζει εὐκόλα καὶ δὲν διστάζει νὰ πετάξει.